

УДК 342.9:347

ФІЗИЧНА ОСОБА – СУБ'ЄКТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СУБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

**О.С. ЯРА, кандидат юридичних наук, доцент,
В.В. МАКАРЕНКО, здобувач,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України**

***Анотація.** Визначено особливості адміністративної відповідальності фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності за порушення прав інтелектуальної власності.*

***Ключові слова:** адміністративна відповідальність, фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, порушення прав, інтелектуальна власність, удосконалення законодавства*

Одним із суб'єктів адміністративної відповідальності у сфері порушення прав інтелектуальної власності є фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності (далі – СПД), адміністративно-правовий статус якого є складовою його загального статусу, встановленого Конституцією України, Законом України «Про реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та іншими законодавчими актами нашої країни.

Основою написання цієї статті стали праці-вчених адміністративістів: Е. Ф. Демського, О. І. Никитенка, Г. С. Римарчук, О. П. Світличного, А. В. Чукаєвої, О. Ш. Чомахашвілі, Є. В. Юркової та інших.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу нормативно-правових актів та узагальнень практики його реалізації визначити особливості фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності як суб'єкта адміністративного правопорушення у сфері порушення прав інтелектуальної власності.

Як свідчать нормативно-правові акти та правозастосовна діяльність, при незаконному використанні об'єктів права інтелектуальної власності, а також іншого порушення права інтелектуальної власності, крім громадян та посадових осіб, які є суб'єктами адміністративного правопорушення у сфері порушення прав інтелектуальної власності, суб'єктами адміністративної відповідальності виступає і СПД, який характеризується додатковими ознаками. Загальне визначення СПД міститься у підпункті 3.8.1 п. 3.8 ст. 3 Класифікації організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004, затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 р. № 97. Відповідно до цього наказу підприємцем є фізична особа, яка є громадянином України, іноземним громадянином, особою без громадянства, що здійснює підприємницьку діяльність [1].

Надане нормативне визначення свідчить про те, що СПД має спеціальні ознаки. За сучасних умов здійснення підприємницької (господарської) діяльності СПД у багатьох випадках є суб'єктом адміністративного правопорушення. Адміністративні правопорушення у сфері порушення прав інтелектуальної власності, що вчиняються цією категорією суб'єктів, є правопорушенням з формальним складом, а отже, можуть бути вчинені лише умисно.

Незважаючи на те, що Загальна частина чинного КУпАП не визнає СПД суб'єктом адміністративного правопорушення, в результаті аналізу статей адміністративного кодексу можемо зробити висновок, що на сьогодні багато з них передбачає відповідальність СПД суб'єктом адміністративного правопорушення. Проведений нами аналіз складів адміністративних правопорушень КУпАП дає підстави констатувати, що незважаючи на різні термінологічні звороти, норми багатьох статей свідчать, що суб'єктом адміністративного правопорушення виступає фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності: ст. 41. «Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці» (громадян – суб'єктів підприємницької діяльності); ст. 52. «Псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель» (громадян – суб'єктів підприємницької діяльності); ст. 80. «Випуск в експлуатацію транспортних та інших пересувних засобів з перевищенням нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах» (громадян – суб'єктів підприємницької діяльності); ст. 82. «Порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення» (громадян – суб'єктів підприємницької діяльності); ст. 128. «Випуск на лінію транспортних засобів, технічний стан яких не відповідає встановленим вимогам або без необхідних документів, передбачених законодавством» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 129. «Допуск до керування транспортними засобами або суднами водіїв чи судноводіїв, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, або осіб, які не мають права керування транспортним засобом» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 132-1. «Порушення правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів та правил проїзду великогабаритних і великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 133-1. «Порушення правил надання послуг та вимог безпеки при наданні послуг з перевезення пасажирів чи вантажів автомобільним транспортом» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 133-2. «Порушення умов і правил здійснення міжнародних автомобільних перевезень пасажирів і вантажів» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 139. «Пошкодження автомобільних доріг, вулиць, дорожніх споруд, залізничних переїздів і технічних засобів регулювання дорожнього руху, створення перешкод для руху та невжиття необхідних заходів щодо їх усунення» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 140. «Порушення правил, норм і стандартів при утриманні автомобільних доріг і вулиць, невжиття

заходів щодо своєчасної заборони або обмеження руху чи позначення на автомобільних дорогах і вулицях місць провадження робіт» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 146. «Порушення правил реалізації, експлуатації радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв, а також користування радіочастотним ресурсом України» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 148-2. «Порушення порядку та умов надання послуг зв'язку в мережах загального користування» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 148-5. «Порушення правил про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж загального користування» (фізичних осіб – суб'єктів господарської діяльності); ст. 152. «Порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 153. «Знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів» (фізичних осіб – підприємців); ст. 155-1. «Порушення порядку проведення розрахунків» (суб'єктів господарської діяльності); ст. 163-4. «Порушення порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб і подання відомостей про виплачені доходи» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 163-15. «Порушення порядку проведення готівкових розрахунків та розрахунків з використанням електронних платіжних засобів за товари (послуги)» (фізичну особу – підприємця); ст. 166-1. «Зловживання монополією становити на ринку» (осіб, які займаються підприємницькою діяльністю); ст. 166-2. «Неправомірні угоди між підприємцями» (осіб, які займаються підприємницькою діяльністю); ст. 166-4. «Порушення порядку подання інформації та виконання рішень Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень» (осіб, які займаються підприємницькою діяльністю); ст. 166-6. «Порушення порядку припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця» (фізичну особу – підприємця); ст. 166-9. «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 166-20. «Порушення законів України та нормативно-правових актів Національного банку України щодо здійснення нагляду (оверсайту) платіжних систем та систем розрахунків» (фізичних осіб – підприємців); ст. 168-1. «Виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил» (громадян, які займаються підприємницькою діяльністю); ст. 171. «Порушення правил виробництва, ремонту, продажу та прокату» засобів вимірювальної техніки» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 171-1 «Порушення умов і правил проведення повірки і калібрування засобів вимірювальної техніки та виконання вимірювань» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 172 «Порушення правил застосування засобів вимірювальної техніки» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 180-1. «Порушення порядку перебування дітей у закладах, у яких провадиться діяльність у сфері розваг, або закладах громадського харчування» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 182. «Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо захисту населення від шкідливого

впливу шуму чи правил додержання тиші в населених пунктах і громадських місцях» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 186-3. «Порушення порядку подання або використання даних державних статистичних спостережень» (громадян – суб'єктів господарської діяльності); ст. 186-7. «Недоставляння або порушення строку доставляння обов'язкового безоплатного примірника документів» (фізичних осіб – підприємців [2]).

Окремо слід зупинитися на ст. 156-3 КУпАП, згідно з якою, крім громадян та посадових осіб, суб'єктом адміністративного правопорушення є розповсюджувач реклами. Ми вважаємо, що рекламуванням тютюнових виробів, знаків для товарів і послуг, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу, можуть здійснювати і фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності. Тобто, здійснювати підприємницьку діяльність в якості рекламодавця та/або розповсюджувача реклами; цей суб'єкт може виступати суб'єктом адміністративного правопорушення. Крім указаної статті, суб'єктом порушення прав інтелектуальної власності, згідно зі ст. 164-13 КУпАП, може бути посадова особа юридичної особи, що здійснює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва, або громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності. Оскільки відповідно до ст. 2 Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», дія закону поширюється на суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, матриць, а також експорт, імпорт обладнання та сировини для їх виробництва [3].

Незважаючи на те, що об'єктом цього правопорушення є суспільні відносини у сфері державного регулювання діяльності, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, указані диски можуть бути позначені торговельною маркою, а отже, можуть порушуватися майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності. Крім того, така діяльність суб'єктів господарювання потребує ліцензійних умов провадження господарської діяльності. Виробництво дисків для лазерних систем зчитування здійснюється суб'єктами господарювання за наявності у них ліцензії на провадження такої діяльності та за умови дотримання ліцензійних умов, які встановлені Законом України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» та ліцензійних умов, затвердження яких передбачено Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності».

Водночас, якщо суб'єкт господарювання здійснює провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на ведення певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню відповідно до закону, чи здійснює такі види господарської діяльності з порушенням умов ліцензування, а так само без одержання дозволу, іншого документа дозвільного характеру, якщо його

одержання передбачене законом (крім випадків застосування принципу мовчазної згоди), винна особа буде нести відповідальність не тільки за «Порушення порядку провадження господарської діяльності» (ст. 164 КУпАП), а й за ст. 51-2 КУпАП, в частині незаконного використання торговельної марки.

У разі порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, якщо дії вчинено у значних розмірах, суб'єкт буде нести кримінальну відповідальність, передбачену ст. 203-1 КК України [4]. Під значним розміром слід розуміти вартість дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання чи сировини для їх виробництва, що у двадцять разів і більше перевищує рівень нмдг. Крім того, громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності може бути суб'єктом правопорушення, передбаченого частиною 2 ст. 188-2 КУпАП, за ухилення від своєчасного виконання приписів посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів, про усунення порушень прав споживачів. Наприклад, за рекламу, а так само будь-яка інша діяльність з рекламування тютюнових виробів торговельних марок, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу та за спонсорування будь-яких заходів з використанням торговельних марок, інших об'єктів права інтелектуальної власності, під якими випускаються тютюнові вироби, з порушенням вимог чинного законодавства про рекламу (ч. 1, 3 ст. 156-3 КУпАП).

Дискусійним у правовій науці є питання, пов'язане із визнанням фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, як посадової особи. У цьому питанні слід виходити із того, що громадянин, який є приватним підприємцем, може бути визнаний посадовою особою тільки в тому разі, якщо у нього реально виникає можливість виконання відповідних обов'язків (організаційно-розпорядчих, адміністративно-господарських тощо). Це стає можливим у тому випадку, коли підприємець наймає працівників на умовах трудового договору для виконання певної роботи. Внаслідок він одержує організаційно-розпорядчі повноваження щодо найнятих робітників: право ставити перед працівниками певні завдання, пов'язані з виконанням роботи, встановлювати розмір заробітної плати, розпорядок робочого дня, застосовувати дисциплінарні стягнення до працівників. Одночасно у приватного підприємця виникають обов'язки, передбачені Кодексом законів про працю України. Разом із тим у інших випадках такі особи можуть і не визнаватися посадовими особами. Так, приватний підприємець не вважатиметься працедавцем (з точки зору трудового законодавства), якщо робота на його користь здійснюється на умовах цивільно-правового договору (договору підряду, передбаченого ЦК України), а не трудового договору (передбаченого Кодексом законів про працю України). Також може не визнаватися посадовою особою власник приватного підприємства, якщо в нього немає найманих працівників. Це пояснюється, зокрема, тим, що функції посадової особи не містять керівництво самим собою або своїм власним майном [5, с. 987].

Як нами уже наголошувалося, незважаючи на використання в чинному КУпАП різних термінологічних термінів, наприклад, у: ст. 41 суб'єктом правопорушення є (громадянин – суб'єкт підприємницької діяльності); 148-5 (фізична особа – суб'єкт господарської діяльності); ст. 153 (фізична особа – підприємець); ст. 155-1 (суб'єкт господарської діяльності); ст. 166-1 (особа, яка займається підприємницькою діяльністю), законодавець під суб'єктом адміністративного правопорушення розуміє фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності.

Незважаючи на часте використання наведених термінів та встановлену відповідальність, такий суб'єкт адміністративної відповідальності, як фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності, відсутній в главі 2 «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» КУпАП. У зв'язку з тим, що нормами окремих статей КУпАП встановлена відповідальність фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності, у тому числі й за порушення прав інтелектуальної власності, пропонуємо внести доповнення до глави 2 «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність», а саме: ст. 13-1. «Відповідальність фізичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності».

Список літератури:

1. Про затвердження національних стандартів України, державних класифікаторів України, національних змін до міждержавних стандартів, внесення зміни до наказу Держспоживстандарту України від 31 березня 2004 р. № 59 та скасування нормативних документів : наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики № 97 від 28 травня 2004 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon. nau .ua/doc/?uid=1078.5790.0](http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.5790.0)
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : постанова Верховної Ради Української РСР від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984. – № 51. – Ст. 1122.
3. Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування : Закон України від 17 лютого 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 17. – Ст. 121.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
5. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 5 апреля 2001 г. / под ред. Н. И. Мельника, Н. И. Хавронюка. – К. :Каннон; А.С.К., 2002. – 1216 с.

Аннотация. *Определены особенности административной ответственности физического лица – субъекта предпринимательской деятельности за нарушение прав интеллектуальной собственности.*

Ключевые слова: *административная ответственность, физическое лицо – субъект предпринимательской деятельности, нарушение прав, интеллектуальная собственность, совершенствование законодательства.*

Annotation. *The features of the administrative liability of a natural person – business entity for violation of intellectual property rights.*

Keywords: *administrative responsibility, individual entrepreneur, infringement, intellectual property, improvement of legislation.*